

### Missä ammateissa matalapalkkaiset ulkomaalaistaustaiset työskentelevät?

Vuonna 2020 ulkomailla syntyneitä ulkomaalaistaustaisia oli lähes 100 000 sellaisissa ammateissa, joiden palkka- ja yrittäjätulojen mediaani<sup>1</sup> vuodessa oli alle 24 000 euroa.<sup>2</sup> Näistä noin puolet oli kuitenkin henkilöitä, joiden ammatti oli tuntematon tai jotka eivät olleet töissä vuoden lopussa. Edellä esitetyt luvut sisältävät kaikista syistä maahan muuttaneita, sillä työn perusteella muuttaneita ei ole toistaiseksi mahdollista erottaa uskottavasti Tilastokeskuksen aineistoista.

Taulukossa 1 on lueteltu ulkomaalaistaustaisten yleisimmät ammatit järjestettynä työllisten määrän mukaan. Yleisimpiä matalasti palkattuja ammatteja olivat toimisto- ja laitossiivoajat, ravintola- ja suurtaloustyöntekijät, kodinhoitajat, avustavat keittiötyöntekijät ja tarjoilijat.

*Taulukko 1. Ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten määrä ammateissa, joiden mediaanipalkka oli alle 24 000 euroa vuodessa vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskukselta tilattu erillisaineisto.*

| <b>Ammatti (4-taso)</b>                                | <b>Työllisten määrä</b> | <b>Mediaanipalkka</b> |
|--------------------------------------------------------|-------------------------|-----------------------|
| Tuntematon/ei työllinen vuoden lopussa                 | 46 160                  | 7 770                 |
| Toimisto- ja laitossiivoajat ym.                       | 16 787                  | 22 821                |
| Ravintola- ja suurtaloustyöntekijät                    | 7 076                   | 22 712                |
| Kodinhoitajat (kotipalvelutoiminta)                    | 2 986                   | 23 896                |
| Avustavat keittiötyöntekijät                           | 2 859                   | 16 485                |
| Tarjoilijat                                            | 2 627                   | 15 233                |
| Lastenhoitotyöntekijät                                 | 2 199                   | 23 152                |
| Henkilö-, taksi- ja pakettiautonkuljettajat            | 1 924                   | 16 990                |
| Kahvila- ja baarimyyjät                                | 1 489                   | 13 638                |
| Puutarhurit, kasvihuoneviljelijät ja -työntekijät      | 1 220                   | 22 202                |
| Kääntäjät, tulkit ja muut kielitieteilijät             | 1 055                   | 21 305                |
| Koulunkäyntiavustajat                                  | 957                     | 18 310                |
| Kampaajat ja parturit                                  | 926                     | 15 338                |
| Opinto-ohjaajat ja muut opetuksen erityisasiantuntijat | 906                     | 17 553                |
| Pikaruokatyöntekijät                                   | 797                     | 11 873                |
| Sanomalehtien jakajat, lähetit ja kantajat             | 792                     | 16 773                |
| Vartijat                                               | 603                     | 23 889                |
| Kosmetologit ym.                                       | 559                     | 14 395                |
| Kauppiaat (pienyrittäjät)                              | 448                     | 22 279                |
| Muut liike-elämän asiantuntijat                        | 413                     | 19 431                |
| Muut alle 24 000 euroa vuodessa ansaitsevat            | 5 852                   | 18 909                |
| <b>Yhteensä</b>                                        | <b>98 635</b>           |                       |

<sup>1</sup> On tärkeää muistaa, että koska kyseessä on mediaani, sisältävät kaikki ammatit myös henkilöitä, joiden palkka- ja yrittäjätulot olivat yli 24 000 euroa vuodessa.

<sup>2</sup> Vuonna 2020 kaikkien ulkomaalaistaustaisten palkka- ja yrittäjätulojen mediaani oli 24 854 euroa ja suomalaistaustaisten palkka- ja yrittäjätulojen mediaani oli 31 102 euroa. Ulkomaalaistaustaisten palkka- ja yrittäjätulojen keskiarvo oli 28 500 euroa ja suomalaistaustaisten palkka- ja yrittäjätulojen keskiarvo 33 412 euroa.

## Nettotulonsiirrot eri ammateissa

Nettotulonsiirroilla tarkoitetaan maksettujen verojen ja saatujen tulonsiirtojen välistä erotusta. Nettotulonsiirrot eivät kuitenkaan kuvaa henkilön julkistaloudellista vaikutusta, sillä työllä on paljon epäsuoria julkistaloudellisia vaikutuksia. Tällaisia ovat esimerkiksi vaikutukset bruttokansantuotteeseen, yritysten kasvuedellytyksiin ja niiden maksamiin verotuloihin, muiden työllisten maksamiin verotuloihin, investointeihin, palveluiden työvoiman siirtymisen tuottavampiin töihin, hintoihin sekä taloudelliseen huoltosuhteeseen.

Taulukossa 2 on lueteltu ulkomaalaistaustaisten yleisimmät ammatit sekä näissä ammateissa työskentelevien henkilöiden keskimääräiset nettotulonsiirrot vuonna 2018. Ulkomaalaistaustaisten nettotulonsiirrot olivat negatiivisia kolmessa ammatissa (kodinhoitajat, avustavat keittiötyöntekijät, lastenhoitotyöntekijät). Nettotulonsiirrot olivat vastaavassa ammatissa työskenteleviä suomalaisia suuremmat niin ikään kolmessa ammatissa (toimisto- ja laitossiivoajat, linja-auton- ja raitiovaununkuljettajat, sairaanhoitajat). Ulkomaalaistaustaisten suomalaistaustaisia merkittävästi suotuisamman ikärakenteen takia lukuja on hyvä verrata kaikkien ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten nettotulonsiirtoihin. Molemmissa kategorioissa keskimääräiset nettotulonsiirrot olivat negatiiviset, noin -1 000 euroa, vuonna 2018.

*Taulukko 2. Suomessa syntyneiden suomalaistaustaisten ja ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten nettotulonsiirrot (€) ulkomaalaistaustaisten yleisimmissä ammateissa vuonna 2018. Lähde: Tilastokeskuksen FOLK-aineisto.*

| Ammatti (4-taso)                                | Suomalaistaustaiset | Ulkomaalaistaustaiset |
|-------------------------------------------------|---------------------|-----------------------|
| Toimisto- ja laitossiivoajat ym.                | 347                 | 808                   |
| Ravintola- ja suurtaloustyöntekijät             | 3 783               | 2 411                 |
| Talonrakentajat                                 | 6 396               | 5 646                 |
| Lähihoitajat                                    | 3 648               | 2 807                 |
| Myyjät                                          | 3 272               | 1 475                 |
| Rahdinkäsittelijät, varastotyöntekijät ym.      | 5 167               | 4 101                 |
| Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opettajat | 18 266              | 9 492                 |
| Sovellussuunnittelijat                          | 16 759              | 16 101                |
| Kodinhoitajat (kotipalvelutoiminta)             | 976                 | -324                  |
| Avustavat keittiötyöntekijät                    | 545                 | -1 507                |
| Linja-auton- ja raitiovaununkuljettajat         | 5 717               | 8 010                 |
| Tarjoilijat                                     | 1 052               | 465                   |
| Sairaanhoitajat ym.                             | 6 040               | 6 521                 |
| Lastenhoitotyöntekijät                          | 1 448               | -1 381                |

Jos työntekijöiden oleskelupien tulorajoja halutaan nostaa seuraavalla hallituskaudella, nettotulonsiirroista voidaan hakea mittakaavaa mielekkäälle tulorajalle. Vuonna 2018 alle 18 000 euroa vuodessa (1 500 euroa kuukaudessa) ansaitsevat olivat keskimäärin nettotulonsaajia niin ulkomaalaistaustaisten kuin suomalaistaustaisten joukossa. Alle 24 000 euroa vuodessa (2 000 euroa kuukaudessa) ansaitsevat olivat kuitenkin selkeästi nettotulonmaksajia.

Taulukossa 3 on kuvattu keskimääräisiä nettotulonsiirtoja kolmessa kategoriassa palkka- ja yrittäjä-tulojen mukaan: alle 36 000 euroa vuodessa ansaitsevat, alle 24 000 euroa vuodessa ansaitsevat ja alle 18 000 euroa vuodessa ansaitsevat. Kategoriat ovat päällekkäisiä eli esimerkiksi alle 24 000 euroa vuodessa ansaitsevat sisältävät myös alle 18 000 euroa ansaitsevat, mikä laskee keskiarvoja. Kaikkia keskiarvoja laskee myös se, että ne sisältävät suuren kategorian ”Tuntematon/ei-työllinen vuoden lopussa”.

*Taulukko 3. Ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten ja Suomessa syntyneiden suomalaistaustaisten nettotulonsiirtojen keskiarvo (€) eri tuloluokissa.*

| Tulot vuodessa    | Ulkomaalaistaustaiset | Suomalaistaustaiset |
|-------------------|-----------------------|---------------------|
| Alle 36 000 euroa | 2850                  | 4456                |
| Alle 24 000 euroa | 339                   | 849                 |
| Alle 18 000 euroa | -1642                 | -967                |

### **Työperusteisen maahanmuuton kokonaistaloudet vaikutukset Suomen kansantaloudelle edellisellä hallituskaudella**

Työperusteisen maahanmuuton kokonaistaloudellisia vaikutuksia ei voi esittää numerona, sillä riittävää dataa ei ole saatavilla ja laskelma sisältäisi joka tapauksessa suuren määrän oletuksia. Kokonaistaloudellisten vaikutusten arvioimiseksi pitäisi huomioida esimerkiksi mukana tulevat perheenjäsenet, maassaoloaika, lapsuusajan kustannukset verrattuna suomalaistaustaisiin, vaikutukset hintoihin, investointeihin ja maassa olevien palkkoihin sekä työllisyyteen, yritysten toimintaedellytyksiin ja kasvuun, innovaatioihin, eläketurvan rahoitukseen, julkishyödykkeiden skaalautuvuuteen ja moneen muuhun seikkaan.

Yleisen tason arviona voidaan kuitenkin sanoa, että kokonaisvaikutukset Suomen kansantaloudelle ovat olleet väistämättä positiiviset ja aiempaan nähden suuren volyymin vuoksi merkittävät. Keskimäärin ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden suorat nettotulonsiirrot olivat vuonna 2018 positiiviset, yli 5 500 euroa vuodessa. Tutkimuskirjallisuuden valossa on kuitenkin hyvin mahdollista, että epäsuorat taloudelliset vaikutukset olivat suoria taloudellisia vaikutuksia suuremmat.

Korkeasti palkattujen työntekijöiden maahanmuutto oli keskimäärin kokonaistaloudellisesti hyödyllisempää kuin matalasti palkattujen työntekijöiden maahanmuutto. Työ- ja elinkeinoministeriön kokonaisarvion mukaan kuitenkin valtaosa myös matalasti palkattujen työntekijöiden maahanmuutosta oli Suomen kansantaloudelle kokonaistaloudellisesti hyödyllistä.

### **Toimeentuloedellytyksen kiristykset**

#### *Työntekijän oleskelulupa*

- nykyinen raja TES:n mukainen palkka ja jos TES ei sovellu, minimi 1331 eur/kk

- ehdotus: minimin voisi nostaa 1500 euroon/kk; voisi karsia erityisesti osa-aikaisia työsuhteita pois luvan piiristä (ks. myös edellä nettovaikutuksista todettu. Koska työvoimaan tarvitaan lukumääräisesti paljon matalapalkka-aloilla, ei tulorajaa kannata työvoiman saatavuuden tarpeen näkökulmasta laittaa liian ylös)

#### *Erityisosaajan oleskelulupa*

- nykyinen raja 3 473 eur/kk (lakisääteinen raja, keskiansion mukaan määritetty)
- ehdotus: ei nostovaraa, juuri nostettu 3 000 eurosta (kriittinen TKI-toiminnan ja kasvun edellytysten kannalta)

#### *Opiskelijan oleskelulupa*

- nykyinen raja: jos oleskelu vuoden tai pidempään, tilillä oltava 6720 eur; jos alle vuoden, oltava 560 eur/kk
- ehdotus: rajan voisi nostaa 700 euroon/kk; ei kuitenkaan kovin tehokas tapa säännellä maahanmuuttoa, vaan parempi tapa olisi nostaa lukukausimaksuja, joista voisi myös rakentaa kannustimen (esim. opiskelija saisi osan maksusta takaisin verohelpotuksina Suomeen työllistyttyään)

#### *Tutkijan oleskelulupa*

- Nykyinen raja:
  - Jos työsuhteessa, sama kuin työntekijän oleskelulupa eli TES tai vähintään 1331 eur/kk
  - Jos ei työsuhteessa, vähintään 1 000 eur/kk
- Ei nostovaraa (ovat TKI-toiminnan kannalta keskeinen osaajaryhmä)

#### *Yrittäjän oleskelulupa (pl. kasvuyrittäjät)*

- Nykyinen raja: 1000 eur/kk
- Ehdotus: nostetaan samaan kuin työntekijän oleskelulupa eli 1500 eur/kk → tuottaisi todennäköisesti jonkin verran lisää kielteisiä päätöksiä, mutta lähinnä sellaisille yrittäjille, joiden osalta muutenkin on huolia toiminnan edellytyksistä; johtaisi myös lyhyempiin jatkolupiin sellaisille, jotka ovat toimeentulon suhteen riskirajoilla

#### *Perheenyhdistäminen*

- Nykyiset rajat: esim. 2 aikuista + 2 lasta = nettotulot 2 600 eur/kk; palkka- ym. tulojen lisäksi tietyt sosiaalietuudet huomioidaan (lapsilisä, asumistuki)
- Tulorajojen nosto tai sosiaaliturvaetuuksien huomiotta jättäminen vaikuttaisivat kielteisesti erityisesti matalapalkka-alojen ammattiosaajien maahanmuuttoon; työvoimapulan kannalta kriittisellä sote-alalla jo nykyiset tulorajat on tunnistettu merkittäväksi haasteeksi Suomen houkuttelevuudelle (ks. esim. [VTV:n tarkastusraportti](#): ”Sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijäammateissa nykyisille tulorajoille ei helposti yllätä. Hoiva-avustajan peruspalkka on noin 1 900 euroa kuukaudessa ja lähihoitajan 2 200 euroa kuukaudessa.”).

- Eettisesti kestävä kansainvälinen rekrytointi on vaikeaa toteuttaa, jos perhettä ei tulorajojen vuoksi voi saada mukaan. Tiukka perheenyhdistämispolitiikka myös työvoiman maahanmuuton kohdalla voi aiheuttaa sen, että osaajien oleskelu Suomessa jää tilapäiseksi sen sijaan että saataisiin osaajia jäämään pysyvästi Suomeen. Uuden henkilön rekrytointi on sekä työnantajalle että julkistaloudelle kalliimpaa kuin saada Suomeen jo muuttaneet jäämään työvoimaksi.
- Hyvin korkeat perheenyhdistämisen tulorajat vaikeuttavat myös rekrytointeja edistävää kansainvälistä yhteistyötä. Keskusteluissa Intian ja muiden lähtömaiden kanssa on noussut esiin, kuinka tärkeää on turvata myös perheenjäsenten maahanpääsy ja kotoutuminen esim sote-rekrytoinneissa mutta myös muissa ammateissa ja maat edellyttävät teeman sisällyttämistä kahdenvälisiin kv rerytointia koskeviin sopimuksiin. Perheen mukana muuton mahdollistamisella ja työelämän ja yhteiskunnan vastaanottavuudella paitsi osaajalle myös hänen perheelleen on oleellinen merkitys myös Suomen maineen kv osaajien keskuudessa kannalta.

### **Työttömyysjaksojen vaikutus jatkolupaa haettaessa**

- Ulkomaalaislain mukaan jatkolupaa myönnettäessä ulkomaalaisen toimeentulon on oltava turvattu, kuitenkin niin, että [aiemman oleskelun aikana] tilapäinen turvautuminen toimeentulotukeen tai muuhun vastaavaan toimeentuloa turvaavaan etuuteen ei ole luvan myöntämisen esteenä.
- Jos jatkolupaa haetaan työnteon perusteella, henkilöllä on oltava työpaikka, eli hakemishetkellä työttömälle jatkolupaa ei voida myöntää. Aiemman luvan aikana työttömyys- tai lomautusjaksoja on voinut kuitenkin olla, ja tässä tapauksessa jatkolupavaiheessa selvitetään jaksosen kokonaiskesto ja niiden aikana mahdollisesti saadut sosiaali-etuudet. Nyrkkisääntönä on se, että jos minimitoimeentulo (1331 eur/kk) on toteutunut edellisen luvan aikana ja etuuksiin on turvauduttu korkeintaan 6 kk aikana, jatkolupa voidaan myöntää. Jos työnantaja on jatkolupavaiheessa vaihtunut uuteen, vastaavaa merkitystä aiemman luvan aikaisella työttömyydellä ei luonnollisesti ole.
- Ulkomaalaislakiin olisi mahdollista tarkentaa, millainen aiemman luvan aikainen työttömyysjakso johtaa jatkoluvan epäämiseen (jos työnantaja pysyy samana). Jakso olisi kuitenkin määriteltävä riittävän pitkäksi, vähintään useammaksi kuukaudeksi. Lievempi vaihtoehto olisi, että jatkolupa myönnettäisiin tässä tilanteessa lyhyempikestoisena. On huomattava, että jos jo lyhyt työttömyys- tai lomautusjakso johtaisi kielteiseen jatkolupapäätökseen, se tarkoittaisi Suomeen jo siteitä muodostaneiden ulkomaisten osaajien joilla jatkoluvan hakemushetkellä on jo työpaikka Suomessa menettämistä, ja työnantajalle jälleen uutta rekrytointia kustannuksineen alusta asti.

### **Millä tehokkailla keinoilla Suomi voisi vaikuttaa siihen, mistä maista Suomeen tullaan työperusteisesti?**

EU:n jäsenyyteen kuuluu, että sisämarkkina-alue on kaikille jäsenmaille ensisijainen rekrytointialue. Saatavuusharkinta turvaa tätä osaltaan, eli muille kuin selkeille työvoimapula-aloille rekrytoitaessa on ensin yritettävä löytää työvoimaa Suomesta ja muualta EU/ETA-alueelta. Muutoin Suomen järjestelmässä ei ole perinteisesti pyritty ohjaamaan sitä, mistä maista työnantajat rekrytoivat. Suomella

ei ole selkeitä historiallisia, kulttuurisia tai kielellisiä perusteita suosia tiettyjä alueita (vrt. esim. Ranskan yhteistyö ranskankielisen Pohjois-Afrikan kanssa). Suomen lähialueiden perinteisesti vilkas rekrytointi on vaikeutunut Venäjän hyökkäyssodan myötä.

Vuonna 2021 Suomessa on ensi kertaa määritetty osaajien houkuttelun kärkikohdemaat systemaattisen kysyntään ja sitä vastaavaan tarjontaan perustuvan analyysin pohjalta: Intia, Vietnam, Turkki ja Brasilia. Niissä on eniten Suomen tarvitsemia osaajia, eikä merkittäviä poliittisia esteitä yhteistyölle. Näissä maissa valtion osaajahoukuttelun ja kansainvälisen rekrytoinnin edistämisen toimia resursoidaan muita vahvemmin ja siten odotus on, että myös rekrytointeja tehdään niistä enemmän. Intiassa työtä on tehty pisimpään ja vaikutuksia lupamäärissä jo nähdään. Kärkikohdemaihin sijoitetut asiantuntijat (Talent Manager) lisäävät Suomen näkyvyyttä ja etsivät osaajakeskittymiä, mikä edesauttaa osaajien kohtauttamista suomalaisiin työpaikkoihin.

Valtioiden välille on mahdollista luoda sopimuksin hyvinkin tiivistä yhteistyötä ja helpottaa rekrytointia yhteisin toimin. Esimerkiksi sote-alalla tällaisia sopimuksia on jo olemassa, tunnetuimpana Saksan Triple Win -malli, jonka kautta Intiasta ja Filippiineiltä tuodaan sairaanhoitajia, jotka ovat saaneet saksan kielen ja saksalaisen terveydenhuoltojärjestelmän koulutusta jo lähtömaassa. Tällaisella järjestelyllä voitaisiin suunnata esimerkiksi hyvinvointialueiden rekrytointeja tiettyihin maihin. Lopullinen valinta on silti aina työnantajalla.

Jos jonkin tietyn maan kansalaisilla esiintyy paljon työperusteisiin hakemuksiin liittyviä väärinkäytöksiä tai muita ongelmia, näitä hakemuksia poimitaan riskiperusteisessa lupamenettelyssä tarkempan tarkasteluun.